

ЁШЛАР ОНГИДА МИЛЛИЙ ҒОЯНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА ИНТЕЛЛЕКТУАЛ ҚАДРИЯТЛАРНИНГ РОЛИ

Ф.Расулова

Чирчик шаҳар политехникуми ўқитувчиси

Таянч сўз ва иборалар: Глобалшув жаҳон хан жамияти, ахборот технологиялари, интернет, интеллектуал мулк, комил инсон, фан, инсон, жамият.

Глобаллашув жараёни инсоният ҳаётининг барча соҳаларига таъсир қилиб, алоҳида мамлакатларни жаҳон ҳамжамиятига, алоҳида кишиларни эса бутун дунё универсал технологиялари ва ахборот тизимларига боғлайди. Натижада, илм-фан ва инсон билиши чегаралари кенгайиб, янги бозорлар (капитал, валюта бозори, суғурта Бозори ва ҳоказо), янги воситалар пайдо бўлади (турли ахборот тизимлари, интернет, уяли алоқа). Булар эса, ўз навбатида, янги назорат воситаларини талаб этади. Бугунги кунда иктисодий-сиёсий ҳамкорлик, интеллектуал мулк, интернетдан фойдаланиш соҳаларида виғи халқаро меъёрий хужжатлар ишлаб чиқилиб, мамлакатларнинг ички конунлари ҳам уларга мослаштириб борилмоқда. Ушбу жараёнлардан Ўзбекистон ҳам четда қолаётгани йўқ. Глобаллашув жараёнида мамлакатимиз ёшларининг маънавий дунёсига таъсир кўрсатиши мумкин бўлган ахборий таҳдидларнинг олдини олишда миллий ғоянинг ўрни катталиғи таъкидланмоқда.

Мамлакатимизда Биз комил инсон тарбиясини давлат сиёсатининг устувор вазифаси деб белгиланган. Комил инсон деганда биз, аввало онги юксак, мустақил фикрлай оладиган, хулқ-атвори баскан ўзгаларга ибрат бўладиган билимли, маърифатли кишиларни тушунамиз". Ана шундай юксак маънавиятли, билимли, маърифатли ёшларни тарбиялашда, уларнинг онгида миллий Ғояни шакллантиришда интеллектуал кадриятларнинг роли бекиёсдир Интеллект (лот. Intellectus-билиш, тушуниш, идрок қилиш) инсоннинг ақлий қобилияти, ҳаётни, атроф-муҳитни онгда айнан акс эттириш ва ўзгартириш, фикрлаш, ўқиш-ўрганиш, дунёни билиш ва ижтимоий тажрибани қабул қилиш қобилияти, турли масалаларни хал қилиш, бир қарорга келиш, оқилона иш тутиш, воқеаларни олдиндан кўра билиш лаёқати. Қадриятлар деганда инсон ва инсоният учун ижобий аҳамиятли бўлган барча нарсалар тушунилади. Инсоният тарихи унга хизмат қиладиган, ўзи яратган, суянадиган ва қўллаб-қувватлайдиган кадриятлар дунёсининг кенгайиши, бойиш ва такомиллашиш тарихидир. Инсоният ўзининг кундалиқ меҳнати билан яратаётган сунъий нарсалар дунёсида яшайди. Биз яратаётган ушбу моддий ва маънавий бойликлар оламининг гултожи, сарася кадриятлардир. Қадрият ва кадрият мезонлари кишиларга, уларнинг хулқ-атворини тартибга солиш ва тўғри

йўналтиришга хизмат қилади. Бундай ўзига хос бошқаришнинг самарадорлиги кишиларимизнинг кадриятлар оламини билишига боғлиқ. Интеллектуал кадриятлар деганда инсон ақл-заковати ёрдамида вужудга келтирилган гоё, билим, ахборот тушунилади. Улар ҳам маънавий кадриятларнинг таркибига киради.

Фаннинг бевосита мақсади ўзининг ўрганиш предмети ҳисобланган воқеликнинг қонунларини кашф этиш асосида шу воқеликнинг жараён ва ҳодисаларини таърифлаш, тушунтириш, олдиндан айтиб беришдир. Фан-бу одамнинг олий фаолиятларидан бири, ўсимликлар ва ҳайвонлар эса бу ҳислатдан холидирлар. Одам дунёдаги, коинотдаги, оламдаги барча нарсаларнинг сирларини билиб олишга қизиқади, чунки бу билимлардан у манфаатдордир. Фан одам, жамият ҳаётида, турмушда доимий маслаҳатчи ва ёрдамчидир. Фан бўлмаса деҳқончилик ва саноат, транспорт ва энергетика, инфорацион ва маданият воситалари бўлмас эди. Фан табиий ва ижтимоий жараёнларнинг одам миясидаги инъикосидир.

Ўзбекистон олимлари ўз илмий асарлари ва кашфиётлари билан жаҳон илм-фани ва маданиятига муносиб ҳисса қўшдилар. Мисол учун "Мажлиси уламо, ёки "Дор ул-ҳикма ва л-маориф" деб номланган илм даргоҳи (ҳозирги вақтда Хоразм Маъмун академияси) расман киска муддат бор-йўғи 17 йил фаолият кўрсатган. Лекин бу нарий даргоҳ асрлар оша етиб келган катта илмий анъаналар кудратини шу қадар оқилона ишга солдики, натижада жаҳон илмининг кейинги минг йиллиги тараққиётига улкан замин яратилди. Ибн Ирок, Беруний, Масихий, Ибн Сино, Ҳаммор ва бошқа кўплаб улўғ алломаларнинг ишларини кейинги авлодлар давом эттирдилар. Ҳозирги даврда фан Ўзбекистонда жамият тараққиётини олғасилжитувчи куч ва восита бўлиб хизмат қилмоқда. Халқ ва миллат дунёкарашини шакллантириш, таълим-тарбия, ахлоқ нормаларини вужудга келтириш, маънавий баркамол инсонни тарбиялашга алоҳида ўрия тутмоқда. Ёшларни энг аввало Ватанга эътиқодли, урф-одат ва кадриятларимизга, миллий гоё тушунчаларига садокатли қилиб тарбияласаккина, исталган бузғунчи ахборотларга нисбатан уларнинг ўз ахборот иммунитетлари шаклланади. Шунини айтиш керакки, ахборотлашув жараёнлари жамият тараққиётига ижобий таъсир кўрсатади. Чунки ахборот бу ҳозирги замон цивилизациясининг ўзига хос халқлар, ютуғи, якинлаштирадиган, жаҳон давлатлар, мамлакатларни сиёсий ижтимоий жараёнларини бошқаришга хизмат қиладиган ҳодиса эканлиги яхши маълум.

Ахборотдан фойдаланиш маданияти ўз-ўзидан келмайди, бундай маданият бир қатор омилларга боғлиқ. Биринчидан, ахборот истеъмол қилувчи ёшлар шахсий юксак маданиятга эга бўлишлари лозим. Иккинчидан, оммавий ахборот воситалари ва бошқа манбалардан келаётган маълумотлар мағзини чакиб, уларнинг муаллифлари мақсадларини англаб олиш керак. Учунидан, касбий ўсиш ва шахсий дунёкарашни ривожлантирадиган маълумотларни олиб, кераксиз ахборотни тезда эсдан чиқариш лозим.

Адабиёт лар рўйхати:

Ўзбекистон Миллий энциклопедия. -Т.: Ўзбекистон Миллий энциклопедияси, 2002. Б.179

Мустақиллик Изоҳли илмий – оммоби луғат. -Т.: “Шарқ”, 1998. Б.281
Файзуллаев О. Фалсафа ва фанлар методологияси. Т.: Фалсафа ва ҳуқуқ институти нашриёти – 2006, Б.16.